

Skötselplan för Hällesta naturreservat

Innehållsförteckning

<i>BESKRIVNINGSDDEL</i>	2
1. Syfte med reservatet.....	2
2. Beskrivning.....	2
2.1 Uppgifter om reservatet	2
2.2 Historisk och nuvarande markanvändning.....	3
2.3 Områdets bevarandevärden.....	3
2.4 Källförteckning	5
<i>PLANDEL</i>	6
3. Skötselområden med bevarandemål och åtgärder.....	6
4. Friluftsliv.....	7
5. Uppföljning.....	7
5.1 Uppföljning av bevarandemål.....	7
5.2 Uppföljning av skötselåtgärder	8
6. Sammanfattning och prioritering av skötselåtgärder	8
7. Skötselplanekarta.....	9

BESKRIVNINGSDDEL**1. Syfte med reservatet**

Syftet med reservatet är att:

- Bevara och utveckla ett skogsområde som ingår i Natura 2000, EU:s nätverk av värdefulla naturområden, och som består av livsmiljöerna västlig taiga (barnnatskog), örtrik näringsrik skog med gran samt lövsumpskog.
- Typiska växt- och djursamhällen och arter inom området, liksom skyddsvärda arter som laxticka och gränsticka ska ha gynnsamt tillstånd.
- Strukturer som gamla/senvuxna träd och döda träd ska förekomma i för livsmiljöerna gynnsam omfattning.
- Bevara ett naturskönt område där friluftsliv ska kunna bedrivas med de begränsningar som anges i föreskrifterna.

2. Beskrivning**2.1 Uppgifter om reservatet**

<i>Objektnummer</i>	04-02-107
<i>Län</i>	Södermanland
<i>Kommun</i>	Gnesta
<i>Församling/socken</i>	Björnlunda/Gryt
<i>ID-punkt</i>	x=6554766, y=1571054
<i>Areal</i>	20,1 ha, varav allt land
<i>Naturtyper enligt EU:s habitatdirektiv:</i>	
- Örtrika näringsrika skogar med gran (9050)	10 ha
- Västlig taiga (9010)	7 ha
- Lövsumpskog (9080)	1 ha
<i>Markslag och naturtyper, hela reservatet</i>	
- Skogsmark	ca 18,9 ha, varav 17,8 ha produktiv
Granskog	ca 11,2 ha
Barrblandskog	ca 3,7 ha
Tallskog	ca 2,2 ha
Triviallövskog	ca 0,7 ha
Skogsimpediment	ca 1,1 ha
- Kulturbetesmark	ca 1,1 ha

<i>Prioriterade bevarandevärden</i>	
- <i>Markslag</i>	Skogsmark
- <i>Naturtyper</i>	Örtrik granskog, barnaturskog, klubbsumpskog
- <i>Strukturer (landskapselement)</i>	Gamla träd, döda träd
- <i>Växt- och djursamhällen</i>	Svampar, kärlväxter

2.2 Historisk och nuvarande markanvändning

Området ligger i ett landskap som kommit att präglas av de stora gårdarnas jordbruksdrift och landskapet är rikt på fornlämningar och sjöar. Reservatet ingår i två socknar, Gryt och Björnlunda. I Gryts socken har gården Hällesta legat under säteriet Graneberga som tillkom under 1600-talet. Namnet Hällesta och fornlämningen på Oxbacken tyder på lång bebyggelsekontinuitet, åtminstone sedan järnåldern. Området ligger på mellan 25 och 75 meter över havet vilket gör att området kan ha utgjort livsmiljö för människan sedan stenåldern. I Björnlunda socken ligger området i det som tillhört det militära bostället Torvsätter där efterleden tyder på att namnet har sitt ursprung i att det funnits en utmarksäng. De flesta –säter namnen stammar från vikinga- och medeltiden.

Över delarna som ligger i Björnlunda socken finns en lantmäteriakt från 1840 över det militära bostället Torvsätter. Kartan är tydlig och de för reservatet aktuella delarna beskrivs på denna karta som berg, dalar, steniga backar och kärraktig mark. Dalen i anslutning till sockengränsen kallades för "Svarta hålet". Marker som troligen har slåtrats under en tid. Idag är det ett kärr med al med hassel i kanterna till kärret.

De delar av reservatet som ingår i Gryts socken utgjordes enligt lantmäteriakt från 1782 av äng och hage i och kring Oxbacken. Öster om detta tog hagar vid som var bevuxna med björk. Uppodlingen av ängsmark till åker var påbörjad vid tillkomsten av lantmäteriakten år 1823 och omfattade då tidigare äng och del av hagmark kring Oxbacken. Del av det som varit hage år 1782, norr om Oxbacken, övergick år 1823 till ägoslaget äng vilken gick upp mot sjön Gällringen. Längs sockengränsen utgjorde en smal remsa som beskrivs som "skogen invid Östra hagen...bevuxen med gran och tall"... Terrängen är här mer bergig och stenbunden. För åren 1914 och 1915 finns en lantmäteriakt för laga skifte. Vid denna tidpunkt hade ängen som gick upp mot sjön odlats upp till åker, vilket även tydliggörs via häradskartan som tillkom vid sekelskiftet, men Oxbacken och området strax nordväst om backen låg kvar som hage. Det som tidigare kallats för Östra hagen är på kartan från början av 1900-talet beskrivet som avrösningsjord vilket var sådan mark som inte var möjlig att läggas under plogen. Häradskartan visar på att det fanns såväl barr- som lövträd i detta område. Den ekonomiska kartan från 1950-talet visar på att området utgjordes av skogsmark med undantag från området kring Oxbacken och enstaka luckor i skogen.

2.3 Områdets bevarandevärden

2.3.1 Biologiska värden

Hällesta skyddas främst för sin värdefulla äldre barrskog som till stora delar är över 120 år gammal. Den mest välutformade naturskogen finner vi på bergkullarna i öster där trädskiktet huvudsakligen består av gran och tall, samt asp, björk, rönn, ek och sälg. Vegetationen är av ristyp. Här finns stora mängder gamla barrträd, enstaka grova tallar, döda träd – främst lågor av

Datum

Dnr

2005-12-14

511-6233-2001

gran, men också lågor av tall och asp samt enstaka torrträd. Området har träd- och lågakontinuitet och skogen har en opåverkad prägel. De döda träden och lågorna är rika på vedsvampar, däribland laxticka, grovticka, ullticka och tallticka.

De centrala och västra delarna av området domineras av äldre granskog på bördig mark av lågörttyp, i vissa delar moss-risrika, skogsbetat in på 1900-talet. I buskskiktet finns en hel del hassel. Skogen är till stor del olikåldrig med viss granföryngring, dock är den i vissa delar rätt gles och nästan parkartad. Många lågor finns till följd av stormen 1969 men det finns också död ved av senare årgång. Vegetationen är av lågörttyp med arter som vitsippa, blåsippa, skogsviol, harsyra, hässlebrodd, lundstarr, skogsvicker, ormbär, stinksyska och svart trolldruva. Området har en rik moss- och svampflora. Bland mossor märks fyra arter hakmossor, däribland de ovanliga västlig hakmossa och skogshakmossa, hasselmossa, mörk husmossa och thujamossa. Vedsvampfloran är också intressant med de rödlistade arterna vågticka och gränstikka samt ullticka, skörporing och dvärgpigg. På asp i östra delen kan man hitta kritmussling. Längs en bäck som slingrar sig ned mot sjön finns örtrika partier och partier med sumpskog, även med en öppen vattenyta.

I områdets nordöstra del ligger en alsumpskog med sockelbildning. På socklarna står stora buketter med ormbunkar och emellan i de tidvis vattenfyllda mellanrummen växer mängder av rankstarr. Här finns också en del springkorn – en art som indikerar rörligt markvatten. Längst i väster finns ett drygt hektar öppen kulturbetesmark som fortsätter söderut utanför reservatet. Ett par skogsbackar ingår i betesfällan och här utgörs skogen av äldre gran, asp, tall och hassel. I dessa partier finns även en del grova och döda aspar.

Inom området har en mängd arter hittats som är knutna till orörda skogsmiljöer (se tabell 1). Bland rödlistade arter märks bl.a. laxticka – en i länet mycket ovanlig vedsvamp. Andra ovanliga vedsvampar är gränstikka, grovticka, ullticka, tallticka och vedticka. Växtligheten indikerar att lokalen även kan hysa en intressant marksvampflora. Den i östsverige sällsynta västliga hakmossan förekommer också i området och visar på hög och konstant luftfuktighet i skogsbeståndet. Bland svampar finns bl.a. mandelrisk, hasselrisk, kantöra, ringmussling, grånavling, zonticka, källarsvamp och *Tricholoma marginatum*. Tofsmes och ett fiskgjusebo, samt bohål i aspar av hackspett, tyder på rikt fågelliv. Insektsfaunan är troligen värdefull och främst knuten till döende och döda träd. Gällringen, sprickdalssjön i norr, hyser stora faunavärden som förekomst av bäver, fiskgjuse och berggöv.

Tabell 1. Rödlistade arter, signalarter samt andra skyddsvärda arter registrerat i objektet. Notera att tabellen bygger på inventeringarna som finns i källförteckningen. Rödlistekategori följer Gärdenfors, U. (ed.) 2005. *Rödlistade arter i Sverige 2005*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala. (VU) = sårbar, (NT) = missgynnad. (S) = signalart enligt Skogsstyrelsen.

Svenskt namn	Latinskt namn	Rödlistad/ signalart	Notering
Blåsippa	<i>Hepatica nobilis</i>	(S)	
Grönpyrola	<i>Pyrola chlorantha</i>	(S)	
Ormbär	<i>Paris quadrifolia</i>	(S)	
Rankstarr	<i>Carex elongata</i>	(S)	
Springkorn	<i>Impatiens noli-tangere</i>	(S)	
Svart trolldruva	<i>Actea spicata</i>	(S)	

Datum

Dnr

2005-12-14

511-6233-2001

Vårärt	<i>Lathyrus vernus</i>	(S)	
Mörk husmossa	<i>Hylocomium umbratum</i>	(S)	
Skogshakmossa	<i>Rhytidiadelphus subpinnatus</i>	(S)	
Stubbspretmossa	<i>Herzogiella seligeri</i>	(S)	
Västlig hakmossa	<i>Rhytidiadelphus loreus</i>	(S)	
Fjällig taggsvamp	<i>Sarcodon imbricatus</i>	(S)	vanlig
Grovticka	<i>Phaeolus sweinitzii</i>	(S)	
Gränsticka	<i>Phellinus nigrolimitatus</i>	(NT)	
Hasselticka	<i>Dichomitus campestris</i>	(S)	
Korktaggsvampar	<i>Hydnellum spp.</i>	(S)	
Laxticka	<i>Hapalopilus salmonicolor</i>	(VU)	
Mandelriskä	<i>Lactarius volemus</i>	(S)	
Rävticka	<i>Inonotus rheades</i>	(S)	
Tallticka	<i>Phellinus pini</i>	(S)	
Ullticka	<i>Phellinus ferrugineofuscus</i>	(S)	
Vedticka	<i>Phellinus viticola</i>	(S)	
Vågticka	<i>Oligoporus undosus</i>	(NT)	
Gammelgranlav	<i>Lecanactis abietina</i>	(S)	

2.3.2 Geovetenskapliga värden

Topografin är mycket varierad. Västra delen är relativt flack med några små kullar och svaga sluttningar ner mot sjön Gällringen. I öster är terrängen mer kuperad med kraftiga berg och branta sluttningar. På kullarna sticker det fram urberg av gnejsgranit. Jordarten är huvudsakligen sandig, normalblockig morän men representerad är också glaciala sediment och isälvsavlagringar.

2.3.3 Kulturhistoriska värden

Reservatet ligger i ett omväxlande och kuperat landskap som präglats av de stora gårdarnas jordbruksdrift. Bygden är sjö- och fornlämningsrik och på Oxbacken ligger två fornlämningar i form av två stensättningar/gravar på en moränhöjd. Öppna diken finns kring den före detta åkermarken som till viss del ingår i reservatet. Vegetation finns som visar på tidigare markanvändning bl.a. i form av kvarvarande hasselbuketter och lövträd i hela området. Ett råmärke står på gränsen mellan de två socknarna/fastigheterna på höjden mot sjön Gällringen.

2.3.4 Bevarandevärden för friluftsliv

Allmänheten kan i reservatet besöka en promenadvänlig gammal granskog samt mer otillgänglig barnnaturskog i brant terräng. Reservatet är idylliskt beläget ner mot sjön Gällringen. Området ligger relativt lättillgängligt för besökande och kan ha viss betydelse för forskning och utbildning.

2.4 Källförteckning

Gärdenfors, 2005. *Rödlistade arter i Sverige 2005*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Lantmäterimyndigheten i Södermanlands län, 2004. *Fastighetsrättslig utredning med tillhörande fastighetsförteckning och kartor över Hällestas naturreservat*.

Länsstyrelsen i Södermanlands län, 1991. *Sörmlands Natur*. Naturvårdsprogram.

Datum

Dnr

2005-12-14

511-6233-2001

Länsstyrelsen i Södermanlands län, 2002. *Inventering av svampfloran i Hällesta-skogen*. Thoresson, Hans-Göran. Opubl. rapport.
Nitare, J., 2000. *Signalarter. Indikatorarter på skyddsvärd skog*. Skogsstyrelsens förlag 2000.
Schnell, Ivar. 1971. *Herremansgårdar i Södermanlands län*.
Skogsvårdsstyrelsens *nyckelbiotopsinventering*, ID-nummer: 10H0e03 (nyckelbiotop).
Sveriges Geologiska Undersökning, 1986. *Jordartskartan 10H Strängnäs SV*. Digital utgåva.
Sveriges Geologiska Undersökning, 1984. *Berggrundskarta över Södermanlands län*. Skala: 1: 250 000.
Sörmlandsbygden 1988:2. Årsbok utgiven av Södermanlands Hembygdsförbund.

Ekonomisk karta över Sverige. Kartlagd år 1958. Flygfotograferad 1954 och 1955. kargblad 10H0e och 10H1e.

Häradskartan. Karta öfver Daga Härad år 1905. Uppmätt år 1901.

Lantmäteriverket. Björnlunda socken Nr C6-63:2. Karta öfver Militie Bostället Torfsätter uti Södermanland. Daga Härad och Björnlunda socken. År 1840.

Lantmäteriverket. Gryts socken Nr 42. Ägomätning, rågångsutstakning. År 1782.

Lantmäteriverket. Gryts socken Nr 63. Utbrytning af 1/3 del år 1823, berör Hällesta nr 1, ¼ mtl frälse.

Lantmäteriverket. Gryts socken Nr 108. Laga skifte, ägobyte, rågångsutstakning år 1914-1915.

PLANDEL

3. Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Naturreseptatet omfattar två skötselområden, se skötselplanekartan, s 9. Reservatet sammanfaller med Natura 2000-objektet Hällesta (SE0220411) och bevarandemål anges för arealer av naturtyper i Natura 2000. För ytterligare bevarandemål hänvisas till bevarandeplanen för Natura 2000-området.

Bevarandemål för hela objektet

Utbredningen av västlig taiga (9010) är 7 ha (riktvärde).

Utbredningen av örtrika näringsrika skogar med gran (9050) är 10 ha (riktvärde).

Utbredningen av lövsumpskogar (9080) är 1 ha (riktvärde).

Skötselområde 1: Skog med fri utveckling (totalt ca 16,2 ha)

Beskrivning

Skötselområde 1 omfattar all skogsmark öster om betesmarken och har skötselformen "skog med fri utveckling".

Skötselåtgärder

- Inga

Skötselområde 2: Öppen betesmark och skog med fri utveckling och ev. bete (totalt ca 3.8 ha)*Beskrivning*

I skötselområde 2 ingår resterande marker, dvs. betesmarken och två skogklädda kullar som betas extensivt. Området får fortsättningsvis betas men skogen inom området ska utvecklas fritt. På Oxbacken ligger två fornlämningar.

Skötselåtgärder

- Betesdrift och ev. annan skötsel av betesmarken som röjning av igenväxningsvegetation.
- Döda träd som ligger i vägen för betesdjuren när de skall dricka i Gällringen får tas bort och lämnas i närmaste skogsbacke.
- Stensättningarna skall hållas fria från vedväxter av igenväxningskaraktär.
- Stängsling

4. Friluftsliv*Beskrivning*

För besökande skall anläggas en liten P-plats på vänstra sidan grusvägen strax söder om gården Hällesta (se skötselplanekartan). Vägen in till P-platsen är i dag privat men kommer efter lantmäteriförrättning att öppnas för allmän trafik. Från parkeringen skall märkas upp en stig in till reservatet (ca 700m). Informationstavlor skall sättas upp vid P-platsen samt där stigen korsar reservatsgränsen. Genom en nord- sydgående dalgång i den östra delen av reservatet kan det i framtiden bli aktuellt att anlägga en ridstig. Frånsatt i öster där branta berg gör området lite svåråtkomligt är terrängen lättgången.

Bevarandemål

- En väl underhållen parkeringsplats skall finnas.
- En väl markerad stig skall finnas.
- Två väl underhållna informationstavlor med beskrivning av reservatet skall finnas.

Skötselåtgärder

- Anläggande av parkeringsplats.
- Anläggande och markering av stig.
- Uppsättning och underhåll av informationstavlor.

5. Uppföljning**5.1 Uppföljning av bevarandemål**

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs varje år för:

- Informationstavlor
- Stig

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs vart 24:e år för:

- Utbredning av naturtyper

SKÖTSELPLAN

8(9)

Datum

Dnr

2005-12-14

511-6233-2001

5.2 Uppföljning av skötselåtgärder

Entreprenörer ansvarar för dokumentation av vilka åtgärder som genomförts och när de genomförts.

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av genomförda skötselåtgärder sker i slutet på varje år, de år då åtgärder genomförts.

6. Sammanfattning och prioritering av skötselåtgärder

Skötselåtgärd	När	Var	Prioritet	Finansiering
Betesdrift	Varje år	Skötselomr. 2	2	Miljöstöd
Informationstavlor	År 2006	Se skötsel-planekartan	1	Reservatsanslag
Anläggande och markering av stig	År 2006	Se skötsel-planekartan	1	Reservatsanslag
Anläggande av parkeringsplats	År 2006	Se skötsel-planekartan	1	Reservatsanslag
Skötsel av fornlämningar	Vid behov	Skötselomr. 2	1	Reservatsanslag
Uppföljning av skötselåtgärder	Efter åtgärd	Där åtgärden gjorts	1	Reservatsanslag
Uppföljning av bevarandemål	Tavlor och stig varje år. Utbredning av naturtyper vart 24e år.	Hela reservatet	1	Reservatsanslag

Teckenförklaring

- Reservatsgräns
- Skötselområde 1: Skog med fri utveckling
- Skötselområde 2: Skog med fri utveckling och ev bete samt betesmark
- P Parkeringsplats
- i Informationstavla
- Stig till reservatet
- Väg till P-platsen

100 0 100 200 300 meter